

มโนมติ และทฤษฎีทางการพยาบาล

อาจารย์วีระชัย เตชะนිරัตคัย

บทที่ 3 ทฤษฎีทางการพยาบาล

ทฤษฎีการพยาบาลข้ามวัฒนธรรมของเลนินเจอร์

ทฤษฎีการพยาบาลของไนติงเกล

แนวคิด

ทฤษฎีการพยาบาล (nursing theory) “ความรู้เฉพาะทางการพยาบาลที่อาศัยความรู้จากทฤษฎีพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์ จิตวิทยาและทฤษฎีอื่นๆ เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ของมโนทัศน์พื้นฐานทั้ง 4 ประการและนำไปใช้ในการแก้ปัญหาสุขภาพอนามัยของบุคคล ครอบครัวและชุมชน”

**นศ.
สามารถ
อธิบาย
.....**

- ความหมายของมโนทัศน์พื้นฐานทางการพยาบาลของทฤษฎีการพยาบาล
- องค์ประกอบและความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์
- นำแนวคิดของทฤษฎีการพยาบาลมาประยุกต์ใช้ในการดูแลผู้ป่วยตามกระบวนการพยาบาล

ความหมายของมโนทัศน์พื้นฐานทางการพยาบาล

“แนวคิดหลักหรือหลักการสำคัญที่ใช้อธิบายมิติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ**การพยาบาล** ในมุมมองที่เป็นองค์รวม”

บุคคล
(person)

สิ่งแวดล้อม
(environment)

สุขภาพ
(health)

การพยาบาล
(nursing)

มโนทัศน์พื้นฐานทางการพยาบาล

"นักทฤษฎีการ
พยาบาล"

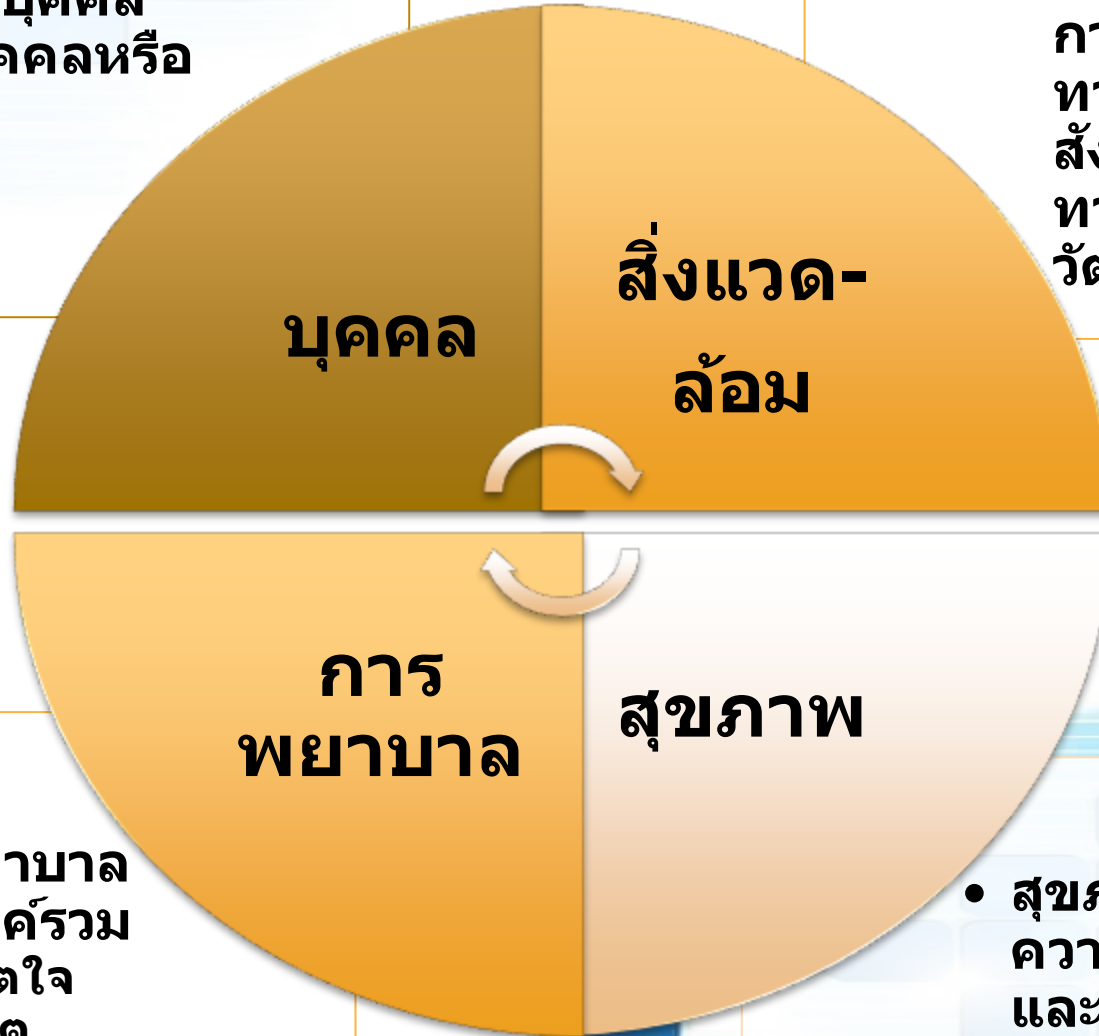

องค์ประกอบของมโนทัศน์พื้นฐานทางการพยาบาล

- ปัจเจกบุคคล
กลุ่มบุคคลหรือ
ชุมชน

- ทางด้าน
กายภาพ
ทางด้าน
สังคมและ
ทางด้าน
วัฒนธรรม

- การพยาบาล
แบบองค์รวม
(กาย จิตใจ
สังคม จิต
วิญญาณ)

- สุขภาพดีและ
ความเจ็บป่วย
และการปรับตัว
ของบุคคล

การพยาบาลคืออะไร?

“การกระทำต่อมนุษย์เกี่ยวกับการดูแลและการช่วยเหลือเมื่อเจ็บป่วย การฟื้นฟูสภาพ การป้องกันโรค และการส่งเสริมสุขภาพ รวมทั้งการช่วยเหลือแพทย์กระทำการรักษาโรค ทั้งนี้โดยอาศัยหลักวิทยาศาสตร์และศิลปะการพยาบาล” (สภาการพยาบาล, 2540, หน้า 2)

การพยาบาลเป็นศาสตร์ (science)

“การพยาบาลที่ให้แก่ผู้ป่วยต้องมีเหตุผลรองรับและอยู่บนหลักวิชาการที่สามารถตรวจสอบ วิจัย ทดลอง ปฏิบัติและอธิบายได้ด้วยหลักการทางวิทยาศาสตร์”

การพยาบาลเป็นศิลป์ (arts)

“การพยาบาลเป็นศิลปะของการปฏิบัติ ที่ต้องอาศัยศิลปะของการปฏิบัติ โดยมีความเข้าใจ เห็นใจ มีความสัมพันธ์อันดีต่อผู้ป่วยและญาติ มีการสัมผัสที่นุ่มนวล การดูแลที่เอื้ออาหารและปฏิบัติต่อผู้ป่วยด้วยหลักจริยธรรมที่ดีงาม เป็นต้น”

แสดงถึงความสัมพันธ์ของมโนทัศน์พื้นฐาน

(Black & Chitty, 2007, p.312)

ทฤษฎีการพยาบาล (nursing theory)

ทฤษฎีการดูแลข้ามวัฒนธรรม ของโลนินเจอร์ (Leininger, 1991)

- การพยาบาลเป็นการให้การดูแลช่วยเหลือบุคคลที่มีความแตกต่างกันทั้ง **กาย จิต และวัฒนธรรม** พยาบาลจึงต้อง ประเมินวัฒนธรรม ความเชื่อและวิถีการดำเนินชีวิตเพื่อให้การพยาบาลได้ตรงกับปัญหาและความต้องการของผู้ป่วย

“Paplau, Henderson, Roger, Orlando, Johnson, Levin, etc.”

ทฤษฎีการพยาบาลข้ามวัฒนธรรมของเลนินเจอร์

ความหมาย

คำว่า “ข้ามวัฒนธรรม” หมายถึง การเข้าไปอยู่ด้วยกันของคนหรือกลุ่มคนที่มีความเชื่อมโยงของความแตกต่างของกระบวนการและวิธีคิดเกี่ยวกับสภาพอันเป็นความเจริญงอกงามทางวัฒนธรรม ได้แก่ พฤติกรรม วาจา ลักษณะนิสัยของคนหรือกลุ่มคนในชาติ ทัศนคติ ความเชื่อ ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี อาหารการกิน เครื่องใช้ ไม้สอย ศิลปะต่างๆ ตลอดจนทั้งการประพฤติปฏิบัติในสังคม และผลิตผลของกิจกรรมที่มนุษย์ในสังคมผลิตหรือปรับปรุงขึ้นจากธรรมชาติและเรียนรู้ซึ่งกันโดยยึดถือสืบทอด มาถึงปัจจุบัน

ทฤษฎีการพยาบาลข้ามวัฒนธรรมของเลนินเจอร์

ความหมาย

คำว่า “การพยาบาลข้ามวัฒนธรรม” ให้ความหมายว่าเป็นการดูแลผู้รับบริการโดยคำนึงถึงความต้องการ เชื้อชาติ และวัฒนธรรมของผู้รับบริการเป็นข้อมูลหลักในการจัดการพยาบาล ซึ่งการดูแลทางด้านวัฒนธรรมเป็นการมองคุณค่าความช่วยเหลือ วัตถุประสงค์ เพิ่มความสามารถ ปรับปรุงสภาพการณ์ส่วนบุคคล การเผชิญความตาย ซึ่งความรู้ทางด้านวัฒนธรรมจะช่วยในการดูแลของพยาบาลให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการมากขึ้น

ทฤษฎีการพยาบาลข้ามวัฒนธรรมของเลนินเจอร์

ความหมาย

“การพยาบาลข้ามวัฒนธรรม (transcultural nursing)” หมายถึง การปฏิบัติการพยาบาลโดยคำนึงถึงความแตกต่างกันทางวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม ที่มีอิทธิพลต่อการแสดงออกถึงการดูแลสุขภาพ ของผู้รับบริการ โดยผู้ให้บริการจะต้องมีความไวในการรับรู้ และให้การพยาบาลที่เหมาะสม ซึ่งจะส่งผลให้ผู้รับบริการได้รับประโยชน์ สูงสุดและรู้สึกพึงพอใจในการเข้ารับบริการด้วย

ทฤษฎีการพยาบาลข้ามวัฒนธรรมของเลนินเจอร์

“วัฒนธรรมมีความสัมพันธ์ และมีอิทธิพลต่อสุขภาพ”

NURSING THEORIES GUIDE

**MADELEINE
LEININGER**

TRANSCULTURAL NURSING

บุคคลที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ และบริบทสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน ย่อมมีการ
รับรู้ และความต้องการการดูแลแตกต่างกัน

ทฤษฎีการพยาบาลข้ามวัฒนธรรมของเลนินเจอร์

ทฤษฎีการพยาบาลข้ามวัฒนธรรมเป็นการนำแนวคิดการพยาบาลแบบองค์รวม (holistic nursing) มาผสมผสาน กับแนวคิดมานุษยวิทยา (anthropology)

องค์ประกอบของมโนทัศน์พื้นฐานการพยาบาลข้ามวัฒนธรรม

- ปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคลหรือชุมชน
- แบบแผนการดำเนินชีวิต และพฤติกรรมสุขภาพแตกต่างกัน

บุคคล

สิ่งแวดล้อม

- ทางด้านกายภาพ ทางด้านสังคมและทางด้านวัฒนธรรม

- การพยาบาลแบบองค์รวม (กาย จิตใจ สังคม จิตวิญญาณ)
- ผู้รับบริการเป็นศูนย์กลาง

การพยาบาล

สุขภาพ

- การผสมผสานการตอบสนองความเจ็บป่วย
- การให้คุณค่าทางวัฒนธรรม

ทฤษฎีการพยาบาลข้ามวัฒนธรรมของเลนินเจอร์

รูปแบบการดูแลไว้ 2 รูปแบบ

1 รูปแบบการดูแลเชิงวัฒนธรรม (cultural care model)

(1) ระบบการดูแลพื้นบ้าน (folk / indigenous or naturalistic lay care system)

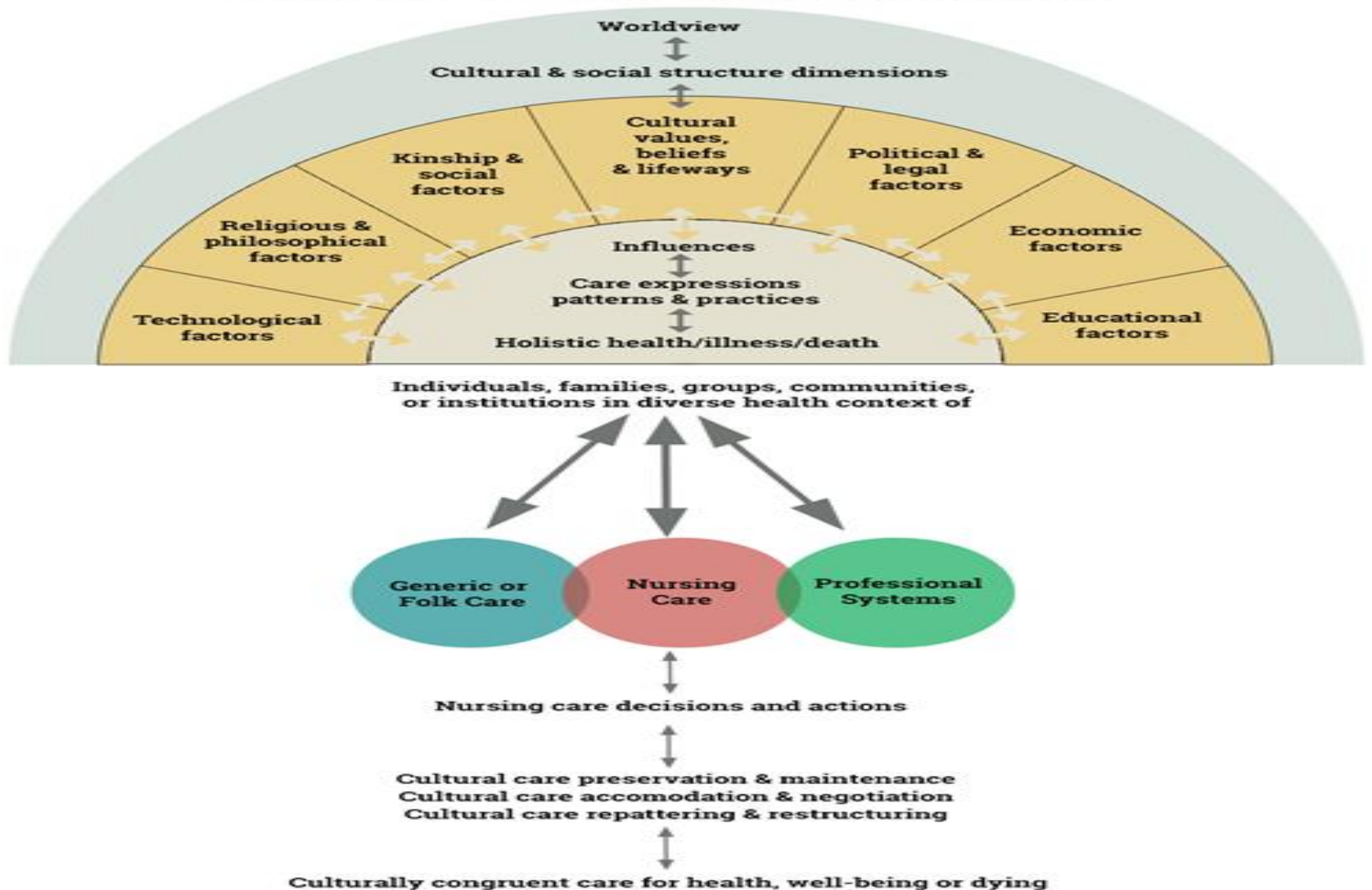
(2) ระบบการดูแลสุขภาพเชิงวิชาชีพ (professional health care system)

2. รูปแบบการดูแลที่เน้นสมรรถนะทางวัฒนธรรมของ เคมพินฮา (cultural competence)

Madeleine Leininger's Transcultural Nursing

The Sunrise Enabler to Discover Culture Care Sunrise Model

ทฤษฎีการพยาบาลข้ามวัฒนธรรมของเลนินเจอร์

ประเมินข้อมูล ดู
วิถีชีวิต และ
แนวคิด ความเชื่อ
ของแต่ละบุคคล
เป็นหลัก

วินิจฉัยการพยาบาล
ใช้มุมมองของ
ผู้รับบริการเป็นหลัก

การ พยาบาล

ทางสัประเมิณผล -
สุขภาพดี หายจากโรค
หรือตายอย่างสงบ
ประเมินโดยใช้ผู้ป่วย
ครอบครัวและการยอมรับ
ของกลุ่มชนเป็นหลัก

ปฏิบัติการพยาบาล คำนึงถึง
ความสอดคล้องกับวัฒนธรรม
และสนองต่อค่านิยม

วางแผนการพยาบาล
กระทำตามความ
ต้องการของผู้ป่วยที่
สอดคล้องกับวัฒนธรรม
ครอบครัวและเน้นการมี
ส่วนร่วม

ทฤษฎีการพยาบาลของไนติงเกล

ทฤษฎีสิ่งแวดล้อมของไนติงเกล

(1860)

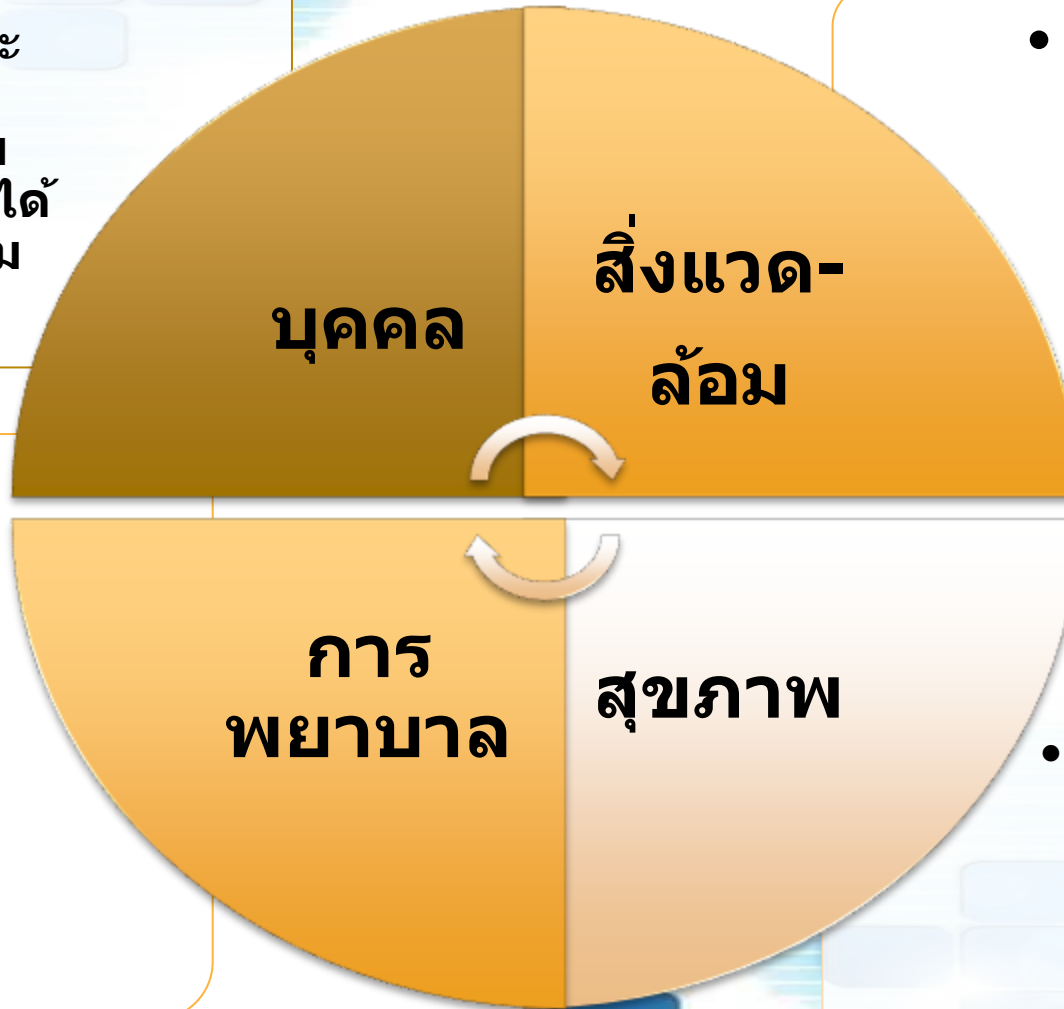
- การพยาบาลเป็นการช่วยเหลือให้บุคคลสามารถต่อสู้กับโรคและความเจ็บป่วย โดยอาศัยการจัดสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม
- “การพยาบาลคือการจัดสิ่งแวดล้อมที่ดีที่สุดให้แก่ผู้ป่วย เพื่อให้ธรรมชาติเยียวยารักษาผู้ป่วยได้อย่างเต็มที่”

ทฤษฎีการพยาบาลของไนติงเกลเป็นทฤษฎีที่มีจุดเน้นหลักเกี่ยวกับความต้องการเพื่อความปลอดภัยและการป้องกันสิ่งแวดล้อม

องค์ประกอบของมโนทัศน์ทฤษฎีสิ่งแวดล้อมของไนติงเกล

- มีศักยภาพหรือมีพลังในตนเองที่จะฟื้นหายหรือซ่อมแซมสุขภาพและฟื้นคืนสภาพได้ ถ้ามีสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย

- ปัจจัยภายนอกทั้งหมดที่มีอิทธิพลต่อชีวิตและพัฒนาการ

- เป็นการจัดสิ่งแวดล้อมให้เกิดกระบวนการหายด้วยสิ่งแวดล้อมที่ดีที่สุด

- กระบวนการซ่อมแซมที่ร่างกายพยายามที่จะสร้างความสมดุล

ทฤษฎีการพยาบาลของไนติงเกล

สิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อสุขภาพและพัฒนาการของมนุษย์ ดังนั้นการพยาบาลจึงเน้นการจัดสิ่งแวดล้อมดังต่อไปนี้

1. การระบายอากาศ (Ventilation)
2. การรักษาอุณหภูมิ (Temperature)
3. การควบคุมเสียง (Noise)
4. แสงสว่าง (Light)
5. การกำจัดกลิ่น (Odor)
6. สุขลักษณะที่อยู่อาศัย (health of Houses)

ทฤษฎีการพยาบาลของไนติงเกลกับกระบวนการพยาบาล

1. การประเมินสุขภาพอนามัยของบุคคล สังเกตสิ่งแวดล้อมของผู้ป่วยทั้งด้านกายภาพ จิตใจ สังคมและสืบค้นหาความสัมพันธ์หรือผลกระทบของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อสุขภาพความเจ็บป่วยของบุคคล

2. การวินิจฉัยทางการพยาบาล วิเคราะห์ข้อมูล การสังเกตสิ่งแวดล้อมและบุคคลจะทำให้สามารถมองเห็นความต้องการของผู้ป่วย

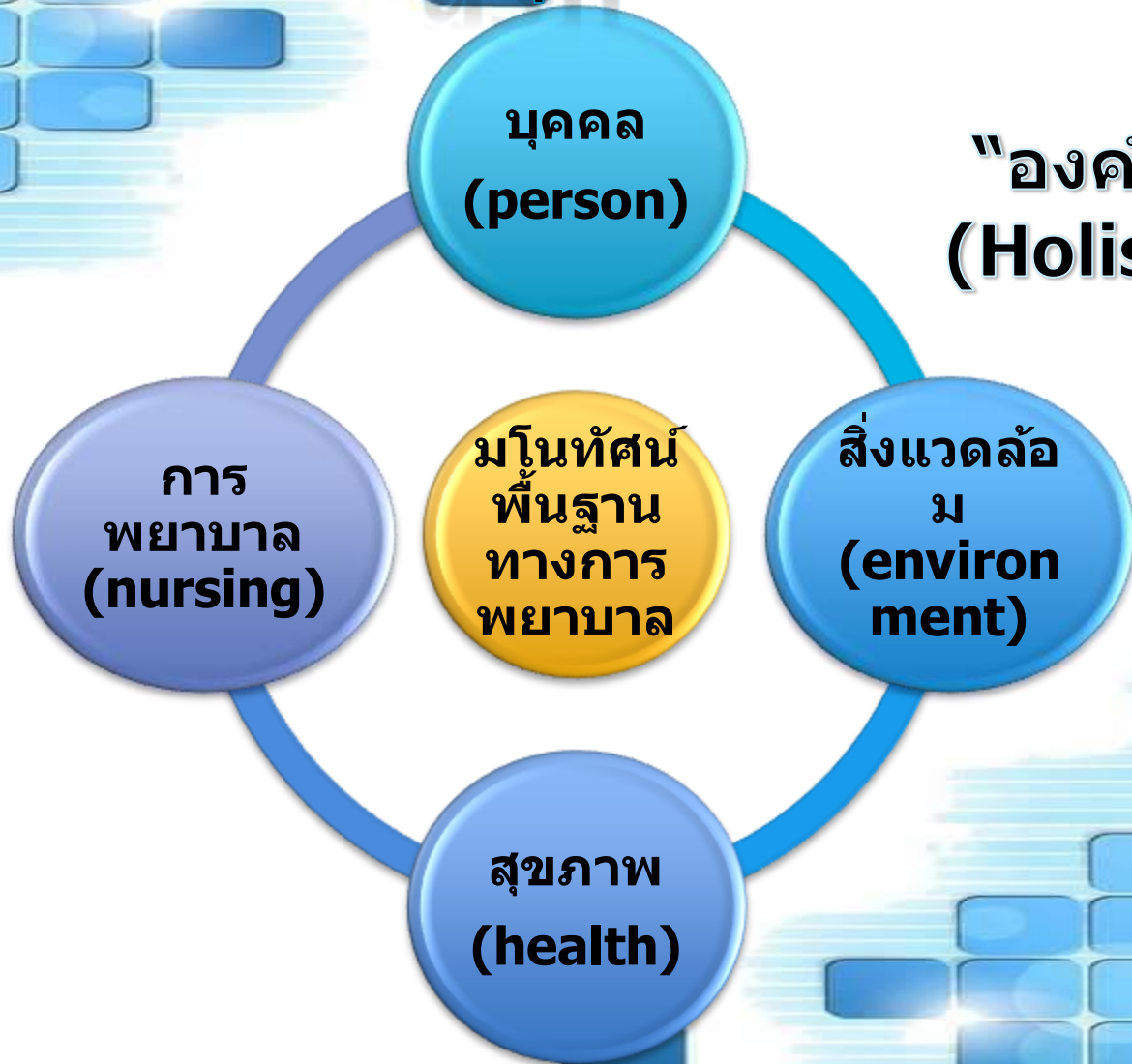
3. การวางแผนการพยาบาล จุดมุ่งหมายหลักในการจัดการกับสิ่งแวดล้อมทั้งทางกายภาพ จิตใจ และสังคม

ทฤษฎีการพยาบาลของไนติงเกลกับกระบวนการพยาบาล

4. การปฏิบัติการพยาบาล เป็นการจัดการกับสิ่งแวดล้อมและร่วมมือกับแพทย์เพื่อส่งเสริมศักยภาพของผู้ป่วยที่มีอยู่เริ่มด้วยการให้ความช่วยเหลือจัดสภาพแวดล้อม และให้ผู้ป่วยช่วยเหลือจัดสภาพที่เหมาะสมกับตัวเองต่อไป

5. การประเมินผลการพยาบาล จะเป็นการประเมินสภาพการณ์ที่เป็นจริงทั้งในด้านผู้ป่วยสภาพแวดล้อมและการพยาบาลและปรับกิจกรรมให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพการณ์ที่เป็นธรรมชาติ

สรุป

มโนทัศน์พื้นฐานทางการพยาบาล

กิจกรรมท้ายชั่วโมง

“มโนทัศน์การพยาบาลกับ(สภาวะ)ในห้องเรียนของเรา”

ให้ใช้มโนทัศน์การพยาบาลเป็นกรอบ/แนวทางในการวิเคราะห์สถานการณ์ด้านสุขภาพในห้องเรียน 408 โดยร่วมกันอภิปรายและตอบคำถามในหัวข้อต่อไปนี้

1. บุคคลในห้องเรียนนี้น่าจะหมายถึงใครบ้าง
- 2 สิ่งแวดล้อมในห้องเรียนนี้มีอะไรบ้าง และมีผลอย่างไรต่อบุคคล(ในห้องเรียนนี้)
- 3 สืบเนื่องจากข้อ 2 สุขภาพของบุคคลในห้องเรียนนี้เป็นอย่างไรบ้าง
4. การพยาบาลที่ควรให้แก่บุคคลในห้องเรียนนี้น่าจะทำอย่างไร (สามารถเลือกทฤษฎีทางการพยาบาลใดก็ได้ที่ชอบ/เหมาะสม) อธิบาย